

Ing. Vladimír Karaffa, CSc.

Vzdělávání v bezpečnostním systému České republiky**STRATEGICKÉ
ŘÍZENÍ**

Vojenské rozhledy, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 63–74, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line).
Článek prošel recenzním řízením.

Education in Security System of the Czech Republic**Abstrakt:**

Vlastnosti a chování bezpečnostního systému České republiky je závislé na kvalitě lidského potenciálu, který je součástí institucí zajišťujících bezpečnost v nejširším slova smyslu. Na přípravě personálu jednotlivých součástí bezpečnostního systému, jak jej definuje Bezpečnostní strategie ČR (2011), se podílí vysoké a střední školy, výcviková zařízení, vědeckovýzkumné instituce, a rovněž i samotní zaměstnavatelé. Kapacita vzdělávacích institucí překračuje poptávku praxe. Koordinace jejich činnosti a obsahu výuky se řídí dvanáct let starým koncepčním dokumentem, který již vyžaduje novelizaci. Článek rozebírá tyto i další aspekty a poukazuje na směry a možnosti řešení některých problémů, které přináší současná praxe, ale i některé výzvy budoucnosti.

Abstract:

Attributes and quality of the security system of the Czech Republic depend on the quality of human potential, which is part of institutions to guarantee security in the broadest sense of the word. The preparation of the staff of each part of the security system, as defined in the Security Strategy of the Czech Republic (2011), is performed in universities, colleges, and middle schools, training facilities, scientific research facilities and by employers. The capacity of educational institutions, in effect exceeds requirements of practice. The coordination of their activities and the content of education are managed by twelve-year-old conceptual document that has been in need of updating. This paper discusses those aspects and points out directions and ideas for addressing of some problems of current practice, and also some of the challenges of the future.

Klíčová slova:

Bezpečnostní systém, lidský potenciál, příprava personálu, vzdělávání, rezort obrany, rezort vnitra, Armáda ČR, Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, strategické řízení.

Key words:

Security system, human resource, the training of personnel, education, sector of defence, sector of interior, Armed Forces of the Czech Republic, Police of the Czech Republic, Fire Rescue Service of the Czech Republic, strategic management.

Úvod

Bezpečnostní systém, v celém jeho rozsahu i struktuře, naplňují lidé. Lidé jsou nejvýznamnějším činitelem každé organizace, její výkonnosti, spolehlivosti a důvěryhodnosti. Jejich kvalita je dána úrovní osobních schopností a znalostí personálu, stupněm profesionální připravenosti a rozsahem získaných zkušeností. Následující článek se do činnosti jednotlivých prvků bezpečnostního systému ČR.

1. Kdo tvoří bezpečnostní systém

Podívejme se nejprve, kdo v rámci České republiky zajišťuje poptávku po bezpečnosti. [1] Jsou to:

- **národní bezpečnostní instituce** (celostátní bezpečnostní sbory a ozbrojené síly),
- **lokální profesionální bezpečnostní instituce**, tj. instituce zřizované vyššími samosprávnými celky a obcemi,
- **občané a obyvatelé státu samotní**, a to zpravidla jejich organizováním se v různých spolcích, sdruženích a zájmových organizacích,
- **podnikatelské subjekty**, kterým stát dovolil působit v bezpečnostním systému, a tím jim umožnil podílet se na produkci veřejného statku bezpečnosti.

Jiný podrobnější, byť **obecný pohled** (netýká se pouze ČR) na strukturu institucí a orgánů podílejících se na bezpečnosti uvádí Jaromír Zůna [1]:

- **Bezpečnostní složky a instituce** – ozbrojené síly, státní policie, obecní policie, celní a imigrační služba, zpravodajské služby (vojenské i civilní), bezpečnostní služby (vojenské i civilní), vojenské zálohy, ale v některých zemích i polovojskové síly, vojenské gardy, jednotky ochrany státních hranic a pobřeží, teritoriální síly a další.
- **Instituce odpovídající za řízení a dohled nad bezpečnostním systémem** – parlament, vláda, parlamentní výbory, bezpečnostní rady, ministerstvo obrany, ministerstvo vnitra, ministerstvo zahraničí, prvky řízení celní služby a ochrany státních hranic (pobřeží), složky realizující financování bezpečnostního sektoru, úřad odpovídající za řešení stížností a požadavků občanské veřejnosti, veřejné organizace mající vztah k bezpečnostnímu sektoru a další.
- **Instituce zajišťující prosazování práva a zákonnosti** – ministerstvo spravedlnosti, soudnictví, vězeňská služba, státní zastupitelství, vyšetřovací orgány a služby, právní systém, výbor pro lidská práva, úřad ombudsmana a další.
- **Nestatutární bezpečnostní síly** – především soukromé bezpečnostní společnosti, ale v některých zemích i osvobozené vojska, gerilová vojska, vojenské síly znepřátelených frakcí, soukromé milice a podobně.

Bezpečnostní strategie ČR (2011) uvádí, že „... ČR vytváří a rozvíjí komplexní hierarchicky uspořádaný bezpečnostní systém, který je propojením roviny politické (vnitřní a zahraniční), vojenské, vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatel, hospodářské, finanční, legislativní, právní a sociální“. [2]

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, v článku 3 uvádí, že „*Bezpečnost České republiky zajišťují ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby*“. Dále uvádí, že „*Státní orgány, orgány územních samosprávných celků a právnické a fyzické osoby jsou povinny se podílet na zajišťování bezpečnosti České republiky*“.

Je tedy zřejmé, že bezpečnostní systém propojuje roviny politickou (vnitřní a zahraniční), vojenskou, vnitřní bezpečnosti a ochrany obyvatel, hospodářskou a finanční, legislativní, právní a sociální rovinu. [2] Činitelů ovlivňujících bezpečnostní politiku je daleko více než jenom těch, které vymezuje zákon o bezpečnosti ČR. Patří mezi ně mezinárodní vládní a mezivládní organizace, mezinárodně organizovaná hnutí, ale i bankovní instituce, zbrojní průmysl, odborové centrály, zaměstnavatelské svazy, lobbyisté a různé nátlakové skupiny.

Na zajištění bezpečnosti se v České republice podílí více než 550 000 osob. Jedná se o kvalifikovaný odhad (některé organizace počty personálu nezveřejňují), kam lze zahrnout nejen profesionální bezpečnostní instituce (Armáda ČR, Policie ČR, Hasičský záchranný sbor ČR, obecní policie apod.), ale i soukromé bezpečnostní společnosti a dobrovolnické organizace (zejména sbor dobrovolných hasičů). [3] Znamená to, že více než 5 % obyvatelstva ČR je zaangażováno v poskytování některého z typů bezpečnostní služby, byť na různých úrovních a v různých sektorech společnosti. Platí předpoklad, že čím je organizace společnosti sofistikovanější, tím více lidí (aktérů) se bezpečností zabývá.

Personál, zapojený do činnosti jednotlivých součástí bezpečnostního systému, není homogenní. Ve vztahu k hlavnímu zákazníkovi a ve většině zároveň k zaměstnavateli – státu – **lze personál rozdělit do pěti kategorií:**

- a) personál ve služebním poměru,
- b) zaměstnanci úřadů a institucí v pracovním poměru podle zákoníku práce,
- c) volení členové zastupitelských sborů a vedoucí pracovníci orgánů státní správy a samosprávy,
- d) občané sdružení na principu dobrovolnosti v různých spolcích a zájmových organizacích,
- e) po přijetí a zavedení tzv. služebního zákona do praxe i zaměstnanci úřadů a institucí v pracovním poměru podle tohoto zákona.

Přestože každá kategorie personálu je odlišná, u všech, bez ohledu na vnitřní stratifikaci (rozvrstvení), lze vyspecifikovat společné požadavky na vzdělání, profesní připravenost a morální vlastnosti osob, zapojených do činnosti jednotlivých prvků bezpečnostního systému. [4]

2. Příprava personálu – výcvik, vzdělávání a výchova

Profesionální připravenost personálu jednotlivých institucí tvořících bezpečnostní systém ČR patří mezi základní atributy požadované výkonnosti a efektivity činnosti příslušné instituce i celého systému. Příprava personálu zahrnuje tři vzájemně neoddělitelně propojené oblasti – výcvik, výchovu a vzdělávání.

Výcvik k osvojení si praktických dovedností potřebných k výkonu funkčních a služebních povinností je většinou v kompetenci jednotlivých institucí a pracovišť. Vycvičenost příslušníků ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů k provádění základních a specifických úkonů, nezbytných pro činnost s přidělenou výzbrojí a výstrojí, je elementárním předpokladem pro výkon služby. Ostatní zaměstnanci ve výkonných i řídicích složkách jsou připravováni ke specifickým činnostem, které není možné získat v běžném občanském životě. Požadavky, jako je schopnost práce s komunikačními a informačními systémy, jazyková připravenost nebo řídičské oprávnění, bývají často jednou z podmínek pro přijetí a zařazení na konkrétní funkci.

Výchova z hlediska požadavků bezpečnostních institucí je chápána jako dlouhodobá cílevědomá, plánovitá a všestranná činnost směřující k přeměně tělesných, duševních, morálních a etických vlastností jedince na úroveň, která je státem a společností požadována po příslušnících ozbrojených sil, ozbrojených sborů a státních zaměstnancích. Jedná se o soubor opatření, které vedou k vnitřnímu ztotožnění se člověka s kodexem chování vojáka, příslušníka ozbrojeného sboru nebo státního zaměstnance, v rámci příslušné organizační kultury.

Vzdělávání je proces osvojování znalostí, dovedností a postojů. Tento proces probíhá učením během výuky, samostudia a osvojováním si zkušeností a poznatků vlastních a druhých osob. Výsledkem vzdělávacího procesu je vzdělání, což je systém vědomostí člověka rozvíjející jeho poznávací a praktické činnosti, kterými se kultivují jeho vlastnosti a ovlivňují jeho postoje. [5] Proces vzdělávání lze pro účel této kapitoly rozdělit na:

- získání vzdělání v rozsahu **kvalifikačních předpokladů** pro výkon povolání a odpovídající pracovní pozice (základní, vyučení v oboru, středoškolské, vysokoškolské, doktorandské),
- získání vzdělání v rozsahu **klasifikačních požadavků** na způsobilost pro určité profesní uplatnění k získání obecné a odborné kompetence (kvalifikační a speciální odborné kurzy),
- **celoživotní učení**, které je tvořeno souborem možností a povinností vzdělávat se v různých stadiích osobního rozvoje v souladu s vlastními zájmy, úkoly a požadavky.

Systém a proces přípravy personálu z hlediska požadavků bezpečnostního systému je velmi členitý a nehomogenní. Vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti je v ČR roztrženo do mnoha studijních oborů, které jsou s problematikou bezpečnosti přímo nebo nepřímo spojeny.

3. Koncepční vymezení vzdělávání v oblasti bezpečnosti a krizového řízení

Legislativní základ procesu vzdělávání v oblasti bezpečnosti a krizového řízení v ČR je tvořen zákony a odvozenými legislativními předpisy a dalšími dokumenty řešícími zejména problematiku:

- národního programu rozvoje vzdělávání v České republice, [6]
- krizového řízení, ochrany obyvatelstva, ochrany ekonomiky, obrany státu, vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, integrovaného záchranného systému a hospodářských opatření pro krizové stavy,
- působností a úkolů orgánů krizového řízení, ministerstev a jiných správních úřadů.

Usnesením č. 14 ze dne 16. listopadu 2004 schválila Bezpečnostní rada státu aktualizovanou **Koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení**, která v plné míře nahradila Koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení z roku 2001.

Cílem koncepce je systémové řešení přípravy osob v předmětné oblasti, stanovení cílových skupin, stanovení způsobů a zásad pro zpracování vzdělávacích programů pro jednotlivé cílové skupiny, vytvoření podmínek k získávání a prohlubování kvalifikace a její zvyšování v oblasti potřebné pro činnost profesionálních pracovníků a osob dotčených oblastí bezpečnosti a krizového řízení a realizace koordinace a výkonu státní správy v oblasti činností spojených se vzděláváním v krizovém řízení v odpovědnosti Ministerstva vnitra ve spolupráci s dalšími zainteresovanými ústředními správními úřady. [7]

Součástí koncepce je dokument s názvem **Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti**, který je základem pro formulaci obsahu studijních programů a oborů na vysokých a vyšších odborných školách v ČR a pro jejich akreditaci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). [8]

Vzdělávání se v jednotlivých rezortech, v oblasti stanovené působnosti, řídí s využitím různých vnitřních předpisů a koncepčních strategických materiálů. Například, příprava personálu v rezortu obrany je organizována v souladu s **Koncepcí přípravy personálu rezortu MO na období 2012-2018**. [9]

4. Vysokoškolské vzdělávání

V současné době (říjen 2014) má podle údajů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) akreditovaný některý ze studijních programů v oblasti bezpečnosti, přinejmenším 19 tuzemských vysokých škol. [10] Jedná se o studijní programy a obory v oblasti bezpečnostních studií, krizového řízení, ochrany obyvatelstva, obrany státu, ochrany ekonomiky, hospodářských a dalších opatření pro krizové stavy, vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, požární ochrany a integrovaného záchranného systému. V uvedeném počtu nejsou zahrnuty školy, které se zaměřují na bezpečnost informačních technologií, technologickou, potravinovou a výrobní bezpečnost nebo mezinárodní vztahy.

Největší počet studentů pro bezpečnostní instituce a veřejnou správu připravují dvě státní vysoké školy Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie České republiky v Praze. Na těchto školách studují příslušníci ve služebním poměru, ale i ostatní studenti, kteří nacházejí uplatnění ve veřejné správě nebo na civilních pozicích v bezpečnostních institucích. Další vysokou školou připravující odborníky pro záchranné služby, zejména pro Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS), je Fakulta bezpečnostního inženýrství Vysoké školy báňské v Ostravě, ale i Fakulta logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati v Uherském Hradišti a další. Je zajímavé, že stále větší roli v přípravě odborníků v oblasti bezpečnosti sehrávají i soukromé vysoké školy, namátkou vysoká škola CEVRO institut, o.p.s., v Praze nebo Vysoká škola Karla Engliše v Brně (byť aktuálně s problémy v akreditaci).

Kromě vysokoškolského vzdělání (bakalářského nebo magisterského) některé vysoké školy, ale i vědecko-výzkumné instituce nabízejí kurzy na získání vzdělání na úrovni *Master of Public Administration* (MPA) nebo *Master of Business Administration* (MBA).

Lze říct, že bezpečnostní studia a krizový management zažívají jakousi renezanci. Tento pozitivní trend vede ke zkvalitnění řízení bezpečnosti zejména ve státní správě, kde v současné době dochází ke generační obměně zkušených odborníků. Odcházejí pracovníci, kteří začátkem devadesátých let minulého století často přešli do státní správy a územní samosprávy z výkonných institucí (Armáda ČR, nebo Policie ČR), a kteří se podíleli na budování bezpečnostního systému. Vysoké školy připravují odborníky pro střední a vyšší management. Každoročně příslušné vysoké školy opouští přibližně více než dva tisíce absolventů, z nichž však jenom část potom pracuje u bezpečnostních složek.

Vysoké školy, které působí podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, mají v oblasti nabízených studijních programů poměrně velkou svobodu. Stát, který plní funkci zákazníka, a zároveň podporovatele vzdělávacích subjektů, by se však měl daleko více zajímat o podmínky a zaměření jejich činnosti. Proto by bylo vhodné zvážit provedení auditu profilace jednotlivých vzdělávacích institucí.

Pochopitelně, že důraz by měl být zaměřen na státní školy – Policejní akademii České republiky v Praze a Univerzitu obrany v Brně. V roce 2014 převzalo diplomy a akademický titul bakalář, respektive magistr nebo inženýr, 604 absolventů Policejní akademie ČR a 450 absolventů Univerzity obrany. Počet absolventů obou škol, kteří nacházejí uplatnění v rezortu vnitra a obrany, je nižší než 50 %. Je tedy na místě otázka, zda nenazrála doba pro znovuoživení myšlenky na zefektivnění činnosti a racionalizaci státních škol – od jejich ještě užší spolupráce (včetně sdílení učitelů) – až na jejich sloučení a vytvoření jedné „univerzity bezpečnosti“.

Často se upozorňuje na problém nízké míry koordinovanosti obsahu a rozsahu studia na jednotlivých školách. *Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení* byla přijata před deseti lety a je stále platná. Je jedním z vodítek pro akreditační komisi Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), zda škole na studijní program udělit akreditaci nebo nikoliv.

Bezpečnostní věda je mladá vědní disciplína a každá vysoká škola nebo vědecko-výzkumná instituce si v této oblasti postupně buduje vlastní know how. Je to vědní obor, který se vyvíjí v závislosti na vývoji bezpečnostní praxe, avšak v praxi se prosazuje jen ojediněle. Aby se to změnilo, bude nutné pokračovat ve vzdělávání nové generace bezpečnostních odborníků, kteří se postupně dostanou do vedoucích funkcí ve státní správě a prosadí se i v politických stranách. Lze předpokládat, že se během času ujednotí i obsah teorie bezpečnosti a postupně se vyprofiluje i zaměření jednotlivých škol. Akademické prostředí má k tomu svoje vlastní mechanismy, ale bez centrální koordinace si to vyžádá mnohem delší dobu.

5. Celoživotní vzdělávání

Dnes je zřejmé, že uzrál čas se ke zmíněné Koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení znovu vrátit a zhodnotit její účinnost a platnost. Mimo jiné proto, že pojetí bezpečnosti je dnes daleko širší, a také proto, aby se usměrnil živelně se vyvíjející trh se vzděláním v oblasti bezpečnosti. Bude nutné rovněž mandatorně stanovit kvalifikační požadavky na jednotlivé kategorie personálu, hlavně ve státní správě a územní samosprávě, a certifikovat vzdělávací instituce, které jej budou poskytovat. Příkladem

je vzdělávání volených představitelů samosprávy, kteří v krizových situacích mají rozhodující pravomoci. Jejich příprava na výkon funkce v oblasti krizového řízení závisí pouze na jejich rozhodnutí, což je už dnes, jak se několikrát ukázalo při povodních, nedostačující.

Velmi dobře propracovaný systém přípravy personálu má Ministerstvo vnitra – Generální ředitelství hasičského záchranného sboru České republiky (MV-GŘ HZS ČR). Naopak, Ministerstvu obrany se zatím nedaří prosadit systémové vzdělávání vrcholných představitelů státní a veřejné správy v oblasti obrany státu, o čem svědčí nízká míra znalostí těchto vrcholových představitelů, ale i médií o základních principech výstavby ozbrojených sil, koaličním pojetí obrany nebo o činnosti obyvatelstva při eliminaci hrozeb a rizik vojenského charakteru. Praktická implementace Koncepce přípravy obyvatelstva pro obranu státu (POKOS), kterou v lednu 2013 schválila vláda je zatím velmi rozpačitá. [11]

I přes naznačené problémy a z nich plynoucí výzvy, vysokoškolské vzdělání poskytuje absolventům požadované kvalifikační předpoklady. Pro profesionální rozvoj každého jedince a pro výkon služby na konkrétních systemizovaných místech je ale daleko důležitější nastavený systém celoživotního vzdělávání. Každý rezort má v závislosti na zaměření a na charakteru vykonávané činnosti svůj vlastní systém.

Rezort obrany

Rezort obrany pro kariérové, odborné a speciální kurzy využívá vlastní vzdělávací a výcvikové instituce – Univerzitu obrany v Brně, Vojenskou střední školu a Vyšší odbornou školu v Moravské Třebové (cca 90 absolventů ročně), Velitelství výcviku-Vojenskou akademii ve Vyškově (cca 10 000 účastníků krátkodobých kurzů ročně), Odbornou školu Vojenské policie ve Vyškově a Vojenský obor při Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze (cca 10 absolventů ročně). Dosavadní struktura a obsah vojenských kariérových kurzů nedostatečně reflektovaly potřebu kontinuálního vzdělávání vojáků z povolání a nezabezpečovaly provázanost jednotlivých kariérových kurzů. V praxi se projevila absence poddůstojnického kurzu jako nejnižšího kariérového kurzu, a zároveň dlouhá doba praxe bez nutnosti kariérového vzdělávání u nižších důstojníků.

Nový systém kariérových kurzů, který platí od září 2014, [12] klade vyšší požadavky především na zvýšení vzdělávací kapacity Velitelství výcviku-Vojenské akademie a částečně i Univerzity obrany. Zároveň ministr obrany Stropnický požaduje, aby se Univerzita obrany stala ekonomicky efektivnější. [13] Náklady na provoz Univerzity obrany totiž stojí rezort téměř 1 mld. Kč ročně. Je ale nutné přiznat, že v tomto čísle jsou i náklady na platy studentů (cca 250 000 Kč ročně) a všechny provozní náklady, které civilní školy většinou neuvádějí.

Jednou z příčin vysokých nákladů, mimo jiné, je i velký počet studijních programů na Univerzitě obrany. To závisí na hlavním „zákazníkovi“ – Armádě ČR, která požaduje široké spektrum odborníků a tomu se univerzita musela přizpůsobit i počtem studijních programů a oborů. Každý studijní program, pokud má být akreditovatelný, musí mít svého garanta a skupinu profesorů, docentů a odborných asistentů. I proto je poměr zhruba 2:1 studentů na jednoho zaměstnance u Univerzity obrany tak nepříznivý.

Cesty zefektivnění však existují. Jednou z nich je např. model přípravy vojenských tělovýchovných odborníků na Vojenském oboru při Fakultě tělovýchovy a sportu UK Praha.

Přestože místo Vojenské střední školy a Vyšší odborné školy v Moravské Třebové vymezila Bílá kniha o obraně ČR, diskuze o potřebnosti resp. nepotřebnosti školy v laické i veřejné komunitě stále pokračují. [14] Je zřejmé, že Ministerstvo obrany bude muset najít přesvědčivější argumenty na obhájení další existence školy.

Nutnou podmínkou pro společné působení ozbrojených sil ČR ve svazku armád NATO je znalost společného služebního jazyka, angličtiny, nejen tzv. klíčovým personálem, ale prakticky všemi specialisty, veliteli a příslušníky štábů všech stupňů. Podle údajů Personální agentury Armády České republiky má tuto schopnost téměř 50 % vojáků armády. Organizace jazykové přípravy v rezortu obrany prošla od roku 1999 několika reformami. V letošním roce byly všechny jazykové vzdělávací instituce sjednoceny a organizačně začleněny v rámci Centra jazykové přípravy Univerzity obrany.

Rezort vnitra

Ministerstvo vnitra delegovalo část odpovědnosti za řízení činnosti výcvikových a vzdělávacích institucí na policejní prezidium a MV-GR HZS ČR.

Policeie ČR kromě zmíněné Policejní akademie České republiky v Praze využívá následující vzdělávací a výcviková zařízení [15]:

- tři školy se statutem vyšší policejní školy – v Praze (Hrdlořežích) s odloučeným pracovištěm v Jihlavě, Opatovicích s odloučeným pracovištěm v Praze Ruzyni, a v Holešově s odloučeným pracovištěm v Brně (cca 12 000 absolventů ročně),
- osm školních policejních středisek (celkový počet absolventů cca 14 000 policistů ročně),
- tři výcviková střediska PČR v oblasti služební kynologie a hipologie.

Někteří absolventi Policejní akademie České republiky v Praze nalezou uplatnění v řídicích funkcích a specializovaných profesích v rezortu Ministerstva vnitra, Policeie ČR, v útvarech obecní a městské policie, ve Vojenské policii, Celní správě ČR, Bezpečnostní informační službě, Vězeňské službě ČR, ale i v soukromých bezpečnostních službách. Civilní absolventi se po ukončení studia mohou ucházet o přijetí do služebního poměru u Policeie ČR nebo se uplatní jako řídicí pracovníci a specialisté při zajišťování bezpečnosti ve veřejném a soukromém sektoru bezpečnostních služeb, v průmyslu, v peněžnictví a v jiných hospodářských oborech. Uplatnění nacházejí také jako pracovníci úřadů státní správy a místní samosprávy. [16]

V rámci policie je nejnižším akceptovaným vzděláním, dle zákona č. 361/2003 Sb., vzdělání střední, ukončené maturitní zkouškou. Tomu odpovídá i vzdělávací struktura v rámci Policeie ČR, kde maturitní zkouškou má podle zveřejněných údajů Policeie ČR ukončeno vzdělání více než 70 % policistů.

Velká pozornost je věnována jazykové přípravě policistů. Od listopadu 2005 byly pro vybraná služební místa u Policeie ČR stanoveny obligatorní stupně jazykové kvalifikace. Pro policisty zařazené v rámci služby cizinecké policie je povinností tzv. policejní jazyková zkouška založená na modelových situacích z běžné praxe.

Hasičský záchranný sbor ČR pro svoji činnost využívá odborníky připravované především v oblasti krizového řízení, která je nastavena Koncepcí vzdělávání v oblasti krizového řízení. [17] Vysokoškolské vzdělání pro jeho příslušníky poskytují veřejné, soukromé a státní vysoké školy v ČR, ale i Policejní akademie České republiky v Praze s akreditovanými studijními programy v oblasti bezpečnosti a krizového řízení.

Pro poskytování dalšího profesního vzdělávání využívá MV-GR HZS ČR vlastní zařízení, Školici a výcvikové středisko HZS ČR, které má dvě pracoviště – v Brně a ve Frýdku Místku (cca 11 000 účastníků kurzů za rok). Středisko školí i odborníky z dalších složek integrovaného záchranného systému. Část odborných kurzů poskytují i Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč.

Problematickou školení odborníků v oblasti krizového řízení, ale i ochrany obyvatelstva se zabývá řada většinou soukromých středních odborných škol a školících zařízení. Patří mezi ně například Střední odborná škola ochrany osob a majetku v Karvině, Ostravě, Zlíně, Plzni nebo Bezpečnostní právní akademie v Plzni a Malých Svatoňovicích, ale i další. Školy připravují žáky, kteří se později mohou ucházet o službu v Policii ČR, v HZS ČR, nebo mohou působit jako pracovníci a specialisté při zajišťování bezpečnosti ve veřejném a soukromém sektoru bezpečnostních služeb nebo v průmyslu.

Ostatní rezorty

Celní správa ČR, která je součástí Ministerstva financí, připravuje svoje odborníky v Institutu vzdělávání Celní správy ČR v Jílovišti u Prahy. Institut zajišťuje profesní přípravu celníků a občanských zaměstnanců celní správy. V praxi to představuje realizaci celé řady rozmanitých kurzů od vstupního vzdělávání, přes základní celní kurz pro nově přijaté příslušníky; specializační odborné kurzy pokrývající celou škálu kompetencí celní správy. Kromě toho má Celní správa ČR ve své podřízenosti Výcvikové zařízení služební kynologie Celní správy ČR v Heřmanicích určené pro přípravu psovodů a výcvik služebních psů (údaje dostupné z <http://www.celnisprava.cz/>).

Vězeňská služba ČR, která je součástí Ministerstva spravedlnosti, připravuje svoje odborníky v Akademii Vězeňské služby ČR ve Stráži pod Ralskem, které je rezortním vzdělávacím střediskem, zajišťujícím profesní teoretickou a praktickou přípravu příslušníků a občanských pracovníků Vězeňské služby ČR tak, aby byli náležitě vycvičeni a vyškoleni pro výkon služby a zvyšovala se jejich odborná úroveň pro výkon práce. Generální ředitelství Vězeňské služby ČR má ve své podřízenosti i Střední odborné učiliště v Praze, s odloučenými pracovišti – školskými vzdělávacími středisky, jejichž prostřednictvím se zajišťuje vzdělávání ve věznicích Opava, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice a Všehrady (údaje dostupné z <http://www.vscr.cz/>).

Stejně, jak je tomu u Hasičského záchranného sboru ČR, rezorty spravedlnosti a financí pracují s personálem, který získal vstupní vysokoškolské vzdělání nebo si je rozšiřuje na různých vysokých školách.

Studijní základy jsou koncipovány tak, aby studenti napříč obory získali základní znalosti a dovednosti pro předcházení a řešení vzniklých mimořádných událostí a dovedli se adekvátně postarat nejen o sebe, ale i o svěřené žáky, a dále pro studenty vybraných studijních oborů, kteří budou dané tematiky přímo na školách vyučovat. [18]

6. Státní správa a místní samospráva

Z výše uvedeného je zřejmé, že **vysoké, ale i střední školy a další instituce v ČR poskytují širokou paletu nabídek na vzdělávání odborníků** k získání kvalifikačních předpokladů pro výkon funkcí ve státní správě a samosprávě. O reálném plnění kvalifikačních předpokladů a požadavků na útvarech a pozicích zabývajících se bezpečností a krizovým řízením nejsou k dispozici ucelené homogenní podklady, které by se daly získat z veřejně dostupných zdrojů.

Významnou roli pro vzdělávání pracovníků veřejné správy zajišťuje **Institut pro veřejnou správu Praha**, se vzdělávacím střediskem v Benešově. Institut poskytuje vzdělávání pro úředníky územních samosprávných celků, připravuje na zkoušky zvláštní odborné způsobilosti a zajišťuje průběžné vzdělávání, vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů, a vzdělávání pro volené zastupitele mimo jiné i v problematice bezpečnosti a krizového řízení. V roce 2013 však institut zorganizoval pouze dva kurzy krizového řízení, které ukončilo pouze 37 osob, což jsou asi 2 % ze všech absolventů pořádaných kurzů. [19]

Dosavadní praxe dokládá, že volení představitelé státní správy a místní samosprávy jsou nejslabším článkem řízení bezpečnostního systému ČR. V ČR prakticky neexistuje centrálně řízený systém jejich přípravy. MV-GŘ HZS ČR v minulosti několikrát zorganizovalo řadu seminářů a instrukčně metodických zaměstnání. Dostupné údaje například o školení starostů obcí s rozšířenou působností z roku 2011 [18] uvádějí, že se školení průměrně účastní méně než 60 % pozvaných účastníků. Lze říct, že znalosti volených představitelů státní správy závisí na jejich osobním zájmu a iniciativě. Velký význam mají především starostové obcí, a to jak s rozšířenou, tak přenesenou odpovědností. Při řešení krizové situace totiž nemají k dispozici žádný odborný aparát a jsou při uplatňování svých značných pravomocí často osamoceni.

Citelně chybí vzdělávání vrcholových představitelů, kteří vzejdou z voleb, a odborníků politických stran působících v opozici nebo stran a hnutí, majících ambici o působení ve veřejném prostoru v oblasti bezpečnosti. Ani Policejní akademie České republiky v Praze, ani Univerzita obrany v Brně takové kurzy nenabízejí. Poslední kurzy bezpečnostní politiky proběhly v roce 2004 na bývalé Vojenské akademii v Brně.

Závěr

Uvedený výčet ve čtenáři vyvolá pocit, že struktura vzdělávacích a výcvikových institucí připravujících personál pro bezpečnostní systém ČR je rozsáhlá a nepřehledná. Toto téma si určitě zaslouží podrobnější zkoumání, ale rozsah článku nedovoluje se problematice věnovat zevrubněji.

V oblasti vzdělávání se prolínají **dvě tendence**:

Tou **první je snaha o racionalizaci a efektivnost**. Poptávka po bezpečnosti jako veřejné službě vzrůstá, a proto se stále zvyšuje počet osob, které se bezpečností zabývají. Bezpečnostní systém ČR, pokud o něm skutečně mluvíme jako o systému, předpokládá určitou míru koordinace, kterou by měl zajišťovat především stát. Pokusem o takovou koordinaci je deset let stará koncepce [20] a její vyhodnocení v roce 2007,

kteřá se zabývá především vysokoškolským vzděláváním. Bezpečnostní rada státu by se také měla v dohledné době zabývat analýzou účinnosti nejen koncepce, ale i celého zmíněného systému vzdělávání a výcviku v oblasti bezpečnosti. Jedním z důvodů je reflexe stávajícího systému ve světle připravovaných novelizací relevantních zákonů, tj. vysokoškolského zákona (č. 111/89 Sb.), školského zákona (č. 561/2004 Sb.), služebního zákona (č. 218/2002) a dalších. Zvýšená pozornost by se měla věnovat analýze podmínek činnosti a výsledků především státních vysokých škol – Policejní akademie České republiky v Praze a Univerzity obrany v Brně.

Tou **druhou tendencí je snaha o liberalizaci trhu se vzděláváním**. Na jedné straně stojí stát jako „zákazník“, na druhé straně stojí vzdělávací subjekty, které svoje „produkty“, absolventy, připravují podle požadavků odběratele. Na tomto trhu se uplatní pouze v případě, že jeho produkce bude kvalitní. Je v zájmu zákazníka, aby mezi vzdělávacími subjekty byla konkurence – jen tak zákazník dostane to nejlepší. Do tohoto konkurenčního prostředí však nezapadají státní vysoké školy a některá rezortní školící zařízení, protože mají nesrovnatelné podmínky činnosti.

Podle mého názoru, obě tendence, byť se zdají jako krajní, lze podporovat a sladit. Především je nutno zdůraznit, že stát by si měl zachovat monopol v přípravě bezpečnostních expertů, zejména vojáků a policistů. Avšak ne každý voják, nebo příslušník policie vykonává terénní službu za použití násilí. Existuje řada zaměstnanců, i ve služebním poměru, kteří plní administrativní, servisní nebo speciální funkce, a ti mohou být rekrutováni z řad absolventů civilních škol nebo se na nich vzdělávat v rámci svého osobního profesionálního vývoje. Je přitom nutné zvažovat zda je nezbytné, aby tento personál byl nezbytné ve služebním poměru.

V tomto článku jsem se z kapacitních důvodů vědomě nezabýval **vzděláváním a výcvikem v zahraničí**, které významným způsobem přispívá k zvyšování vzdělanosti úrovně personálu, a zároveň i úrovně vzdělávacího systému v ČR. Význam tohoto druhu vzdělávání pro odborníky ve vrcholovém managementu získal na významu po vstupu ČR do NATO a EU. Adaptace bezpečnostního systému ČR na měnící se podmínky je možná jen tehdy, budou-li ji řídit odborníci se znalostí českých podmínek, ale i mezinárodních souvislostí.

Článek vznikl v rámci řešení projektu výzkumu, vývoje a inovací „Adaptace bezpečnostního systému ČR na měnící se ekonomickou, sociální, demografickou a geopolitickou realitu“, VG20132015112.

Poznámky k textu a použítá literatura:

- [1] ZŮNA, J. Reformy bezpečnostních sektorů: podpora komplexních přístupů k řešení krizí ze strany Evropské unie je věcí také České republiky, *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 4, s. 87-101, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line), dostupné z www.vojenskerozhledy.cz.
- [2] *Bezpečnostní strategie ČR*. Praha: Ministerstvo zahraničí, 2011.
- [3] Do tohoto počtu nejsou zahrnuty instituce zajišťující prosazování práva a zákonnosti a zpravodajské služby.
- [4] Více: PERNICA, Bohuslav. Sociální inženýrství v ozbrojených silách ČR za hranou rizika – výsledek 15 let pokusů o vytvoření a zavedení kariérního řádu, *Vojenské rozhledy*, 2009, roč. 18 (50), č. 1, s. 76-80, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line), dostupné z www.vojenskerozhledy.cz.
- [5] Upraveno s využitím <http://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9B%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD>.
- [6] Více na <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>.

- [7] Vzdělávání v krizovém řízení, <http://www.hzscr.cz/clanek/vzdelavani-v-krizovem-rizeni.aspx>.
- [8] Společné minimum pro potřeby vzdělávání odborníků v oblasti bezpečnosti. (schváleno usnesením BRS ze dne 3. července 2007 č. 32). Dostupné na www.hzscr.cz/soubor/spolecne-minimum-1-pdf.aspx.
- [9] NĚMEČEK, V. - MIČÁNEK, F., -KOLKUS, J. Příprava personálu rezortu obrany v kariérových kurzech, *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 2, s. 117-127, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line), dostupné z www.vojenskerozhledy.cz.
- [10] Údaje MŠMT dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/akreditovane-studijni-programy-vysokych-skol-kody-programu-a-a-na-strankach-gr-hzs>, dostupné z <http://www.hzscr.cz/clanek/vzdelavani-v-oblasti-krizoveho-rizeni.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>.
- [11] Pro podporu procesu přípravy občanů k obraně státu byly Ministerstvem obrany vytvořeny internetové stránky www.pokos.army.cz, s cílem průběžně informovat širokou veřejnost o problematice přípravy občanů k obraně státu, a zároveň ji umožnit přístup k balíčku aktuálních dokumentů legislativního, informačního a podpůrného charakteru.
- [12] NĚMEČEK, Vojtěch - KOLKUS, Jaroslav - MIČÁNEK, František. Vojenské kariérové kurzy pro přípravu vyšších důstojníků, *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 3, s. 44-51, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on line), dostupné z www.vojenskerozhledy.cz.
- [13] Jeho veřejné vyjádření z května 2014 přinesla řada periodik, např. *Parlamentní listy*. Dostupné na <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Univerzita-obrany-ma-problem-Stropnický-jí-zastavil-akci-zapul-miliardy-318487> [10. 5. 2014].
- [14] Například PERNICA, Bohuslav. Institut střední školy silového ministerstva: 20 let pokusů o jeho záchranu, *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 4, s. 148-163, ISSN 2336-2995 (on line), dostupné z www.vojenskerozhledy.cz.
- [15] Informace lze získat na internetových stránkách PČR, které jsou dostupné z <http://www.policie.cz/clanek/policejni-skoly-285327.aspx>.
- [16] Více na <http://www.policie.cz/clanek/policejni-skoly-285327.aspx>.
- [17] Bezpečnostní rada státu schválila v Usnesení č. 14 ze dne 16. listopadu 2004 aktualizovanou *Koncepci vzdělávání v oblasti krizového řízení*. Dostupné na <http://www.hzscr.cz/menu-krizove-rizeni-a-cnp-vzdelavani-v-krizovem-rizeni.aspx>.
- [18] *Zpráva o zhodnocení průběhu plnění Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení*. Dostupné na <http://www.hzscr.cz/soubor/brs-mat-zprava-pln-koncep-vzdel-kr-pdf.aspx>, str. 12.
- [19] Více ve *Výroční zprávě Institutu pro veřejnou správu Praha 2013*. Ed. Lukáš Jirsa, Zdeňka Šilhová, Praha: Institut pro veřejnou správu, Praha 2014, dostupné z http://www.institutpraha.cz/obj/obsah_fck/VZ%20IVS%202013%20web.pdf.
- [20] *Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení*. [online] [cit. 2014-09-04] Dostupné z http://www.firebrno.cz/uploads/informace/informace_pro_starosty/VCR_koncepce_vzdelavani_kr.pdf.

Myslíte si, že je možné že by třeba Aliance zasahovala někde hromadně? Jsou taková ohniska?

Taková možnost tady je vždýcky. Dosud probíhající operace ISAF v Afghánistánu je takovým hromadným nasazením, a to nejenom Aliance i celé řady partnerských států, které přispívají. A do budoucna tuto možnost není možné vyloučit. V současné době, pokud jde například o reakci na nebezpečí Islámského státu, Aliance zatím jako celek působit nebude, působí po jednotlivých členech, kteří se sdružili v tzv. *koalici svolných*, jak se to česky překládá, vedené Spojeným státy, které přispívají jak svými leteckými údery, tak i dalšími prostředky na pomoc Iráku. Ale do budoucna je možné, že nastane situace, kde Aliance bude zasahovat jako celek.

Armádní generál Ing. Petr Pavel, M.A., náčelník Generálního štábu AČR.

Setkání s hosty, kteří mají co říct, ČRo 2, 4. listopadu 2014.

Dostupné na http://www.rozhlas.cz/dvojka/jejakaje/_zprava/1416408.